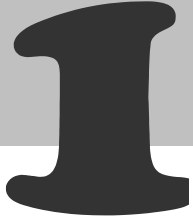

Manifest

voor kindgerichte planning
van publieke ruimte

Het streven naar kindvriendelijkheid en het streven naar kwaliteitsvolle publieke ruimte gaan hand in hand

- Kwaliteitsvolle publieke ruimteontwerpen zijn vaak kindvriendelijke ruimtes.
Zo zijn er een aantal principes die impliciet de kindvriendelijkheid ten goede komen:
- > Bundelen en verbinden van publieke ruimte
  - > Centraliteit van publieke ruimte (ruimtelijk en mentaal)
  - > Meervoudig ruimtegebruik en mogelijkheid tot vrije invulling
  - > Kleinschaligheid en herkenbaarheid
  - > Rekening houden met betekenis, imago en reputatie van een plek

Kindgerichtheid en gebruikersgerichtheid hangen samen

Kinderen zijn geen grondeigenaars, doen zelden aan actieve belangenverdediging en hebben door hun minderjarigheid geen rechten in formele planningsprocessen. Hun belangen kunnen enkel worden verdedigd via volwassenen, die bovendien een vertekend beeld kunnen hebben van wat die belangen juist zijn.

Kortom, **de ruimteclaims van kinderen zijn enkel zichtbaar in hun ruimtegebruik, en/of wanneer actief naar hen wordt geluisterd.** Ontwerpers en planners die participatief zijn ingesteld – d.w.z. dat ze actief op zoek gaan naar de perspectieven van gebruikers – zullen meer kindgericht kunnen plannen.

3

Kindgerichtheid = beleefbaarheid + bespeelbaarheid + veiligheid

Een kindvriendelijke ruimte is meer méér dan een veilige ruimte met felle kleuren. Kindgerichtheid kan worden gevat vanuit drie basisbegrippen:

> **Beleefbaarheid**

Publieke ruimte werkt wanneer er 'iets te beleven valt'. 'Beleefbaarheid' is dan ook een belangrijke kwaliteit, zowel voor volwassenen als voor kinderen. Kinderen in het bijzonder zijn daar gevoelig voor: ze gaan actief op zoek naar elementen van 'beleefbaarheid'. Anders vinden ze een ruimte 'saai'. Dan creëren ze zelf speelaanleidingen, eventueel minder gewenste.

Volgende begrippen geven een concrete invulling van 'beleefbaarheid':

- Ontdekking en verrassing
- Functievermenging
- Manipuleerbaarheid van ruimtelijke elementen
- Zintuiglijke gerichtheid

> **Bespeelbaarheid**

Spelen is een essentieel kenmerk van kinderen: voor kinderen is spelen en speels gedrag een manier om met de wereld om te gaan. Voor hun speelse activiteiten zoeken kinderen ook kwaliteiten in de omgeving:

- Beklimbaarheid, beglijdbaarheid, bespringbaarheid, balvriendelijkheid, berijdbaarheid
- Ankerplaatsen voor zitten, hangen, liggen
- Verbeeldbaarheid
- Enscenering
- Avontuurlijkheid
- Ritme en geometrie
- Parcours, circuit, routekeuze, labyrint

> **Veiligheid als randvoorwaarde**

Onveilige omgevingen zijn plekken waar kinderen niet mogen, willen of kunnen spelen. Verkeersveiligheid, sociale veiligheid en veiligheid van infrastructuur zijn daarom belangrijke randvoorwaarden opdat kinderen van de publieke ruimte gebruik zouden kunnen maken.

Kinderen zoeken echter ook bewust risico's op. Het aftasten en verleggen van grenzen is eigen aan spelen en opgroeien.

Een 100% veilige omgeving creëren is ook niet mogelijk. Voor ontwerpers en beheerders komt het er vooral op aan vooral om 'onaanvaardbare risico's' uit te sluiten. 'Onaanvaardbare' risico's zijn risico's waarbij de gevolgen ernstig zullen zijn en waarbij dergelijk ongeval waarschijnlijk is. Hoewel dit voorwerp is van interpretatie, zijn dit in grote lijnen ook de uitgangspunten van de regelgevers.

4

Kindgerichtheid in planning is werken aan een 'speelweefsel'

Een **speelweefsel** is een **ruimtelijk netwerk, web of weefsel** met daarin:

- > **formele kindvoorzieningen:** speelterreinen, speelbossen, jeugdlokalen, scholen,...
- > **informele kindvoorzieningen:** woonstraat, plein, groene ruimte, collectieve voorzieningen zoals bibliotheek, zwembad, buurthuis,...
- > **verbindingen:** trage wegverbindingen, autoluwe straten, overbruggen van barrières, uitbouw van belangrijke routes tot 'kindroutes',...

Het in beeld brengen van dergelijk netwerk of weefsel helpt om plannen kindgericht te ontwikkelen.

De **opmaak van een 'speelweefselplan'** is een specifiek instrument voor kindgerichte planning.

Een **'speelweefselplan'** is een **'gewenste ruimtelijke structuur voor kinderen'**. Overeenkomstig de opmaak van een ruimtelijk (structuur)plan, komt dit plan tot stand door de bestaande ruimtelijke structuur vanuit het oogpunt van kinderen in beeld te brengen (analyse van de bestaande structuur), die te evalueren (SWOT) en daarna een gewenste structuur uit te tekenen. Die gewenste ruimtelijke structuur wordt verder gerealiseerd met een actieplan, waarin doelstellingen van diverse ruimtelijke projecten worden opgesteld, zowel reeds geplande projecten (dit zijn opportuniteiten) als lange termijnprojecten.

5

Kindgerichtheid is verweven met diverse deelstructuren

De term 'speelweefsel' slaat ook op '**verwevenheid**'. Kindgerichtheid wordt verweven binnen diverse deelstructuren. Een speelweefsel moet inspelen op al die deelstructuren. In die deelstructuren zijn er telkens potenties of knelpunten voor uitbouw van een speelweefsel. Enkele voorbeelden:

> **Woonstructuur en woontypologie:**

Woningen georganiseerd rond een collectief plein zijn een interessant type voor kinderen.

Veel kinderen zijn terug te vinden in het tussengebied tussen de woning en de straat. De 'voorerfstrook' is daarom een strategische zone om de relatie tussen woning en publiek (speel)domein vorm te geven.

> **Mobiliteitsstructuur:**

De organisatie van de mobiliteit in een woongebied en een doorgedreven wegategorisering met aangepaste inrichting zijn van groot belang voor de inrichting van 'bespeelbare' woonstraten.

> **Groenstructuur:**

Goed bereikbare en ingeplante groene ruimte kan een interessant 'speellandschap' vormen voor kinderen.

> **Waterstructuur:**

Water als ontwerpelement biedt grote potenties voor kinderen.

> **Sportstructuur:**

Goed bereikbare voorzieningen en speelveldjes op buurt- en straatniveau (zonder de officiële afmetingen) zijn interessante ruimtes voor kinderen.

> **Toeristisch-recreatieve structuur:**

Erfgoed, kunst en cultuur kunnen mee de verbeelding van kinderen prikkelen. Kindgerichte planning en ontwerp kan hierop inspelen.

Al deze deelstructuren vormen de 'ondergrond' voor een 'gelaagde' publieke ruimtestructuur, waarop kindgerichtheid kan inspelen.

6

Kindgerichtheid is aan de orde op àlle ruimtelijke schaalniveaus

Aan kindgerichtheid moet worden gewerkt op **àlle ruimtelijke schaalniveaus**: van ruimtelijke planning tot inrichting van sites, tot woontypologie en zelfs tot keuze van straatmeubilair en materiaalgebruik

- > Vaak wordt aan kindvriendelijkheid pas gedacht op het **niveau van de inrichting**, op het moment dat een speelplein een plaats moet vinden in de voor het overige reeds geplande ruimte. Kindgerichtheid is méér dan het voorzien in speelruimtes met een goede inplanting.
- > Op een **hoger schaalniveau** werkt men wel eerder 'impliciet' aan kindvriendelijkheid: nl. bij het uittekenen van kwaliteitsvolle publieke ruimtenetwerken, bij de inplanting van voorzieningen, bij het uittekenen van een trage wegennetwerk.

7

Kindgerichtheid is aan de orde op àlle bestuursniveaus

Aan kindgerichtheid moet worden gewerkt op **àlle bestuursniveaus**: van het Vlaamse beleidsniveau over het provinciale tot het gemeentelijke beleidsniveau:

- > **Lokale besturen** zijn bevoegd voor heel wat ruimtelijke projecten die belangrijk zijn voor kinderen: de ontwikkeling van woongebieden, inrichting en beheer van pleinen, groengebieden, trage wegen, enz. Zij zijn bevoegd voor gemeentelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen, verkavelingsvergunningen, gemeentelijke verordeningen,... Gemeenten staan ook het dichtst bij jonge bewoners. Op dit bestuursniveau is directe participatie van kinderen en jongeren mogelijk. Deze participatie moet ook haar weg vinden naar de besluitvorming, waarvoor vaak belangenverdedigers nodig zijn.

> Maar ook de regelgeving die op **hogere bestuursniveaus** wordt ontwikkeld, heeft impact op jeugd.

Enkele voorbeelden van Vlaamse beleidsdoelstellingen en regelgeving met impact op kinderen: de dichtheidscijfers voor woongebieden in het RSV, recreatief medegebruik in park- en landbouwgebieden, het regelgevend en richtinggevend kader voor ontwikkeling van woonverkavelingen,...

Ook in dit soort dossiers **moeten de belangen van jeugd worden verdedigd**. Dit kan op verschillende manieren en volgens verschillende redeneringen:

- De jeugdsector moet zich beter organiseren en specialiseren, zodat ze als volwaardige sector aan de debatten kan deelnemen.
- De sector van de Ruimtelijke Ordening moet belangen afwegen en evenwaardig in rekening brengen. Daarbij moet Ruimtelijke Ordening expliciet waken over de belangen van zwakkere sectoren.
- Vertegenwoordigers van andere sectoren moeten mee waken over de belangen van jeugd.

8

Kindgerichtheid wordt gerealiseerd doorheen diverse ruimtelijke plannings- en beleidsinstrumenten

De opmaak van een 'sectoraal' speelweefselplan is een specifiek instrument voor kindgerichte planning. Op zich heeft dergelijk plan echter weinig slagkracht. De bepalingen uit een speelweefsel-plan dienen door te werken in andere ruimtelijke plannen en beleidsinstrumenten.

> Inrichtingsplannen

Inrichtingsplannen voor pleinen, groengebieden, woonstraten, gemeenschapsvoorzieningen zijn bij uitstek de plannen om kindgerichtheid in te realiseren.

> Stedenbouwkundige studies, stadsontwerpen, ontwerpmatig onderzoek, masterplannen,...

In dit soort plannen worden grotere publieke ruimtestructuren uitgetekend. De speelweefsel-gedachte kan hierin vorm krijgen.

> Ruimtelijke uitvoeringsplannen

In ruimtelijk uitvoeringsplannen de contouren voor inrichting van de ruimte uitgetekend. Belangrijk als garantie voor kwaliteitsvolle ontwikkeling van publieke ruimte, zijn de bestemmingsplannen. Vooral de detaillering in voorschriften verdient hier bijzondere aandacht.

Enkele voorbeelden:

- . Een speelpleinwerking in woongebied blijkt niet evident (cf. Lauwe-case)
- . Jeugdlokalen worden vaak verhuurd voor kampen: horen ze dan thuis in een zone voor dag- of verblijfsrecreatie?
- . Kan een speelruimte in parkgebied of agrarisch gebied?
- . Kunnen kleine speelvoorzieningen met natuurlijk karakter in groengebied (bijv. nabij een natuureducatief centrum)?

> **Beeldkwaliteitsplannen, masterplannen publieke ruimte**

In deze plannen worden principes voor inrichting en uitrusting van publieke ruimte vastgelegd. Vanuit kindgerichtheid is 'beleefbaarheid' en 'bespeelbaarheid' een belangrijk streefdoel, naast 'beeldkwaliteit'.

> **Verkavelingsvergunningen**

In verkavelingsplannen wordt de basisstructuur van een verkaveling vastgelegd, evenals de voorwaarden voor inrichting en beheer van de publieke ruimte. Deze basisstructuur en inrichtingsprincipes zijn van groot belang voor het goede functioneren van een woonverkaveling voor kinderen.

> **Stedenbouwkundige (verkavelings)verordeningen**

Via stedenbouwkundige verordeningen kunnen voorwaarden worden opgelegd voor de ontwikkeling van woonverkavelingen. Via een verfijnd systeem kan er publieke (speel)ruimte worden gereserveerd. Er kunnen ook kwalitatieve vereisten worden vastgelegd.

Kind & Samenleving – ruimtecel
kindgerichte ruimtelijke planning en ontwerp

Nieuwelaan 63
1860 Meise
T: +32 (0) 2 272 07 52
of +32 (0) 2272 07 59
ruimtecel@k-s.be
www.k-s.be